

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
 วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

การศึกษาเปรียบเทียบหนุมานในรามายณะของวาลมิกิและบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ใน
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 A Comparative Study of Hanumāna in Vālmīki's Rāmāyaṇa and in King Rāma
 I's Rāmākian.

ทิชากร พลิน และผศ.ดร.ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย
 บทความนี้เป็นส่วนของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท
 “การศึกษาเปรียบเทียบหนุมานในรามายณะของวาลมิกิและบท
 ละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช” สาขาสันสกฤตศึกษา
 คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
 สาขาสันสกฤตศึกษา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ 10200 ประเทศไทย

บทคัดย่อ

หนุมานในรามายณะเป็นบุตรของพระมารุตกับนางอัญชนา เป็นวานรโดยกำเนิดเนื่องด้วยมารดาเป็น
 ธิดาของพญาวานร หนุมานมีกำลังมหาศาลและไม่มีใครฆ่าให้ตายได้เนื่องจากได้รับพรจากพระพรหม เมื่อ
 ถวายตัวเป็นทหารรับใช้พระราม ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด มีความรับผิดชอบ มีความฉลาด
 รอบคอบ มีศีลธรรม และประพฤดิพรหมจรรย์ ส่วนหนุมานในรามเกียรติ์เป็นบุตรของพระพายกับนาง
 สวาหะ เป็นวานรเนื่องด้วยนางสวาหะถูกสาปให้มีบุตรเป็นวานร ได้รับพรจากพระอิศวรให้มีกำลังมหาศาล
 และเมื่อถูกฆ่าตายเพียงลมพัดมาตอังกายก็จะฟื้นคืนมา หนุมานได้ถวายตัวเป็นทหารรับใช้พระราม
 เช่นเดียวกับเรื่องรามายณะ แต่ในรามเกียรติ์นั้นตัวละครหนุมานมีความแตกต่างจากรามายณะ ได้แก่ มีสี
 หน้า แปดมือ มีกุนฑล ขนเพชร เขี้ยวแก้ว หาวเป็นดาวเป็นเดือน มีเมียหลายคน นอกจากนี้หนุมานยังมี
 บทบาทเป็นบิดาและเป็นกษัตริย์อีกด้วย

ด้านกลวิธีการสร้างและนำเสนอตัวละคร หนุมานในรามายณะถูกประพันธ์ให้เป็นสมมุติเทพ
 กล่าวคือ มีความนิ่ง สงบ ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ข้องเกี่ยวกับสตรี อีกทั้งยังถูกผู้อื่นบูชา ในขณะที่หนุมาน
 ในรามเกียรติ์ถูกสร้างให้มีลักษณะที่สมจริงตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลง
 ทางอารมณ์ทั้งโกรธ กลัว วิทกกังวล และเจ้าชู้ แสดงให้เห็นว่าหนุมานในรามเกียรติ์ถูกสร้างให้ใกล้เคียงกับ
 มนุษย์มากกว่ารามายณะเพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงบทประพันธ์ได้ง่ายและอ่านเข้าใจมากขึ้น

ด้านวรรณคดีที่ปรากฏเฉพาะตอนของหนุมาน เนื่องจากเนื้อเรื่องเป็นการทำสงครามระหว่างม
 นุษย์ วานร และยักษ์ ดังนั้นวรรณคดีทั้งในรามายณะและรามเกียรติ์ปรากฏวรรณคดีที่ใกล้เคียงกัน คือ
 วีรรส (ความกล้าหาญ) และวรรณคดีที่ไม่ปรากฏในรามายณะตอนของหนุมาน คือ ศฤงคารรส (ความรัก)
 เนื่องด้วยหนุมานประพฤดิพรหมจรรย์ แต่ในรามเกียรติ์กลับปรากฏ ศฤงคารรส (ความรัก) เป็นลำดับที่สอง
 ถัดจาก วีรรส (ความกล้าหาญ)

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

คำสำคัญ : หนุมาน, รามายณะ, รามเกียรติ์

Abstract

Hanumāna created by Vālmīki is the child of mother Añjanā and father Māruta. He is an ape-born creature because Añjanā's mother is ape king. Due to blessing from the Brahma God, he becomes greatly strong and invincible. While serving in joining Rāma's troop, he has strict behaviors, responsibility, intelligence, deliberation, morality, and chasteness. Meanwhile, Hanumāna depicted within the royal work has ape race because his mother, Svāha, gets cursed to give birth to an ape. This Hanumāna has father named Vāyu, the god of wind. He gets blessed by the high god Śiva to have the great and unbeatable power. He has resurrective ability which allows him to revive his life after the death merely by a wind blow. As same as the Rāmāyaṇa story, the royal portrayed Hanumāna serves Rāma. This Hanumāna has various differences when compared to the Vālmīki's. In other words, the royal portrayed Hanumāna has four faces, eight arms, earring, crystal fang, diamond white hair, the star yawning ability, and many wives. Besides, Rāmāyana also depicts the Hanumāna's roles as king and father.

With respect to creation and presentation, the Vālmīki's Hanumāna is portrayed as an avatar of the god. He is calm, tranquil, celibacy-practicing, and worshiped by people. Meanwhile, the Rāmāyana illustrates him as a creature with human-like. In the King's literature, Hanumāna has wild range of emotions including fear, anger, anxiety, and flirting characteristic. This can be said that the Rāmāyana's Hanumāna is created to be close to human-being when compared to the Rāmāyaṇa's. Therefore, it is easily understood and perceived by readers.

Regarding to Rasa, due to the two literatures are relating to the battles among humans, apes, and ogres, the similar taste embraced within is bravery (Vera Rasa). Rāmāyana expresses fondness taste (Śṛiṅgāra Rasa) of Hanumāna which is absent from Rāmāyaṇa. While Vālmīki's Hanumāna is chasten, and expresses the fondness taste as the second taste following the bravery.

Keyword : Hanumāna, Rāmāyaṇa, Rāmāyana

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

บทนำ

วรรณคดีสันสกฤตถือได้ว่าเป็นวรรณคดีที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของวรรณคดีต่าง ๆ ทั่วโลก วรรณคดีสันสกฤตที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันมีเพียงสองเรื่องเท่านั้น คือ รามายณะและมหาภารตะ¹ ซึ่งเป็นวรรณคดีเอกที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อวรรณคดีในสมัยหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรามายณะ ได้ชื่อว่าเป็นอาทิกาวยะหรือกวีนิพนธ์เรื่องแรกของอินเดียและได้รับความนิยมไปทั่วโลก รามายณะมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอน ๆ ทั้งหมด 7 ตอน แต่ละตอนเรียกว่า “กัณฑ์” โดยตามคติของชาวอินเดียแล้วเชื่อว่าผู้แต่งรามายณะเป็นฤๅษี คือ ฤๅษีวาลมิกิ ซึ่งแต่งเป็นโคลกภาษาสันสกฤต สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นเมื่อ 2,400 ปีมาแล้ว หรือในราวสมัยต้นพุทธกาล² รามายณะได้รับความนิยมอย่างมากในอินเดีย เพราะนอกจากพระรามจะได้รับการยกย่องในฐานะวีรบุรุษ หรืออวตารของเทพเจ้าที่มาปราบยุคเข็ญแล้ว เนื้อเรื่องยังมีการพรรณนาถึงจริยาวัตรของพระราม ซึ่งยังเป็นต้นแบบคุณความดีที่ควรยึดถือเอาเป็นแบบอย่าง เพราะเป็นโอรสที่ซื่อสัตย์ กตัญญูตบแต่งต่อพระราชบิดา มีเมตตาปราณีต่อญาติพี่น้อง ประพฤติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม เป็นสามีที่ซื่อสัตย์ต่อภรรยา อีกทั้งยังเป็นกษัตริย์นักรบที่มีความเก่งกล้าสามารถอีกด้วย³ อีกทั้งตัวละครอื่น ๆ ฝ่ายพระราม อาทิ สีดา ลักษมณ์ หนุมาน ฯลฯ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ภักดีต่อพระราม แม้กระทั่งวิชิษณะ ซึ่งเป็นน้องชายของราวณะก็ยังภักดีต่อพระราม เนื่องจากยึดมั่นในความดี ไม่กระทำความชั่ว ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้รามายณะเป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมสูงสุด

ไม่เพียงแต่ในอินเดียเท่านั้น เมื่ออารยธรรมอินเดียได้แพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ขวา มลายู ไทย เขมร และลาว เป็นต้น เรื่องรามายณะก็ได้แพร่หลายไปยังผู้คนพลเมืองของทุกพื้นที่เช่นกัน จะหาใครที่ไม่รู้จักเรื่องของพระรามเห็นจะยาก แต่เรื่องของพระรามที่เล่าต่อกันมานั้นต่างกันออกไปมากขึ้นทุกที ๆ เพราะเรื่องนี้เดินทางมาไกลนับเป็นพัน ๆ ปี⁴ รามายณะได้เดินทางมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พร้อมกับคณะเดินทางของชาวอินเดียยุคแรก ๆ โดยมาในรูปแบบของการเล่าหรือร้องด้วยปากเปล่า (มุขปาฐะ) เช่นเดียวกับการเล่านิทานในสมัยโบราณ ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่ที่แรก ด้วยเหตุนี้รามายณะที่เข้ามาจึงมีเนื้อหาที่คลาดเคลื่อนจากต้นฉบับสันสกฤตของวาลมิกิ รามเกียรติ์ของไทยเป็นวรรณคดีที่รวบรวมจากคัมภีร์รามายณะของวาลมิกิ และนิทานเรื่องพระรามในแหล่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน⁵ โดยมีการดัดแปลงเนื้อหาให้เข้ากับคติความเชื่อแบบไทย เพื่อความบันเทิงในการอ่านและการแสดงเป็นหลัก เรื่องรามเกียรติ์ของไทยก็มีปรากฏอยู่หลายฉบับหลายสำนวน แต่ฉบับที่ถือว่ามีใจความสมบูรณ์ที่สุดคือ รามเกียรติ์ ฉบับพระราชนิพนธ์สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง เป็นฉบับที่มีผู้รู้จักแพร่หลายมากกว่าฉบับอื่น ๆ ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อเป็นการ

¹ Maurice Winternitz, A History of Indian Literature, Vol.1. Translated by S. Ketkar (Newyork : Russell & Russell, 1972), 313-314.

² พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครเรื่องรามเกียรติ์และบ่อเกิดรามเกียรติ์ ในพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับหอสมุดแห่งชาติ (พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, 2504), 865.

³ เสฐียรโกเศศ [นามแฝง], อุปกรณ์รามเกียรติ์, 13-14.

⁴ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, วิจารณ์นิทานปันทิหรือโอเหนา เรื่องพระราม และสุจิตร์ไขน-ละคร, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2517), 135-136.

⁵ เสฐียรโกเศศ [นามแฝง], อุปกรณ์รามเกียรติ์, 162.

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
 วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

รักษาเรื่องราวเกียรติอันเป็นนิยายเก่าแก่ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการรบ การป้องกันบ้านเมือง ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ที่คนไทยรู้จักมานานแล้วไม่ให้สูญหายไป⁶

เรื่องราวของพระรามแต่ละสำนวนจะมีความแตกต่างกันไปตามคติความเชื่อของแต่ละพื้นที่ แต่สิ่งที่ปรากฏเป็นลักษณะร่วมกันคือ เป็นเรื่องราวของการทำสงครามระหว่างมนุษย์ ลิง และยักษ์ ตัวละครที่ปรากฏในวรรณคดีมักมีคุณสมบัติและพฤติกรรมแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับกลวิธีในการนำเสนอตัวละครของผู้แต่ง การศึกษาลักษณะของตัวละครถือเป็นงานที่ได้รับความสนใจจากผู้ศึกษาวรรณกรรมเป็นอย่างมาก เพราะหากเข้าใจบทบาทของตัวละครก็อาจทำให้เข้าใจความคิดและจินตนาการของผู้แต่ง หรืออาจเข้าใจเนื้อเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง และตัวละครที่เป็นตัวเด่นในเรื่องก็มักจะมีหลายตัว ส่วนใหญ่แล้วผู้อ่านมักติดใจตัวละคร แม้บางครั้งจดจำเนื้อเรื่องไม่ได้ แต่สามารถจดจำตัวละครได้เป็นอย่างดี⁷ ตัวละครหนุมาน ถือเป็นตัวละครที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นชาติกำเนิด รูปร่าง ลักษณะ ความเฉลียวฉลาดและความสามารถต่าง ๆ ของหนุมาน โดยศึกษาจากรamayanaฉบับสันสกฤตของวาลมิกิ และรามเกียรติ์ฉบับภาษาไทยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกอย่างละเอียด เพื่อเปรียบเทียบดูว่าในยุคสมัยที่ต่างกัน คติความเชื่อที่ต่างกัน ตัวละครหนุมานจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ อย่างไร

การศึกษาด้านอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครก็เป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์วรรณคดี เนื่องจากวรรณคดีจะมุ่งเน้นอารมณ์เป็นสำคัญ บทประพันธ์เป็นผลจากพลังอารมณ์ของกวีที่ถูกจำลองและถ่ายทอดไว้เป็นตัวหนังสือ⁸ เมื่อกล่าวถึงอารมณ์ในวรรณคดี นักวรรณคดีมิได้กล่าวถึงอารมณ์ของผู้แต่งและผู้อ่านเท่านั้น แต่ต้องดึงเอาอารมณ์ของตัวละครซึ่งเป็นผู้สื่ออารมณ์จากผู้แต่งไปยังผู้อ่านเข้ามาศึกษาด้วย นอกจากนี้ การศึกษารสนิยมวรรณคดีก็เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเกิดรสนิยมวรรณคดีนั้นต่างกับในละครซึ่งต้องอาศัยผู้แสดงและการแสดงเป็นตัวสื่อ วรรณคดีมีเพียงภาษาเป็นสื่อแทนทั้งผู้แสดงและการแสดง ภาษาของกวีจึงมีบทบาทมากในการสื่อสารอารมณ์ของกวีไปยังผู้อ่าน⁹ ผู้วิจัยจึงต้องการวิเคราะห์สรวรรณคดีที่ปรากฏเฉพาะตอนของหนุมาน เพื่อให้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึก และความสัมพันธ์ของหนุมานที่มีต่อตัวละครและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง กล่าวได้ว่าหนุมานเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ มีความพิเศษและน่าสนใจ และทำให้เนื้อเรื่องสนุกสนาน จึงสมควรที่จะศึกษาตัวละครหนุมานทั้งในรามายณะและรามเกียรติ์อย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจลักษณะนิสัย บทบาทหน้าที่ สรวรรณคดี รวมถึงกลวิธีในการสร้างและนำเสนอตัวละครหนุมานอีกด้วย

⁶ สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนวรรณ, *ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย* (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), 160.

⁷ วิทย์ ศิวะศรียานนท์, *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539), 59.

⁸ กุสุมา รักษมณี, *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต*, 115.

⁹ กุสุมา รักษมณี, *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต*, 130.

广西中医药大学
GUANGXI UNIVERSITY OF CHINESE MEDICINE

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบตัวละครหนุมานในด้านชาติกำเนิด บุคลิก ลักษณะ พฤติกรรม และบทบาทของหนุมานในรามายณะของวาลมิกีและบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
2. เพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีในการสร้างและการนำเสนอตัวละครหนุมานในรามายณะของวาลมิกีและบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสรรพนามคิตีที่ปรากฏเฉพาะตอนของหนุมานในรามายณะของวาลมิกีและบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวละครหนุมานจากรามายณะฉบับวาลมิกี และรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดหัวข้อและประเด็นที่จะศึกษา
2. รวบรวมข้อมูลจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาเนื้อหาของเรื่อง ทั้งรามายณะของวาลมิกีและรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช อย่างละเอียด เพื่อนำไปใช้ในการเปรียบเทียบ
4. ศึกษาเปรียบเทียบตัวละครหนุมานในด้านชาติกำเนิด บุคลิก ลักษณะ พฤติกรรมและบทบาทของหนุมานในรามายณะและรามเกียรติ์
5. ศึกษาวิเคราะห์สรรพนามคิตีที่ปรากฏเฉพาะตอนของหนุมานทั้งในรามายณะและรามเกียรติ์
6. ศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีในการสร้างและการนำเสนอตัวละครหนุมานในรามายณะและรามเกียรติ์
7. เรียบเรียงผลการศึกษาและนำเสนอผลงาน

ผลการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบหนุมานในรามายณะของวาลมิกีและบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยการเปรียบเทียบลักษณะต่าง ๆ ของตัวละคร ทฤษฎีการสร้างและนำเสนอตัวละคร ตลอดจนเปรียบเทียบสรรพนามคิตีเฉพาะตอนของหนุมาน โดยศึกษาจากทฤษฎีสรรพนามคิตีสันสกฤต ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครหนุมานในรามายณะเป็นบุตรของพระมารุตกับนางอัญชญา หนุมานได้รับพรจากพระพรหมให้มีพลังกำลังมากและฆ่าไม่ตาย เมื่อได้รับพรหนุมานก็ไม่เกรงกลัวผู้ใด จึงถูกสาปให้ไม่รู้กำลังของตนเป็นเวลานาน ต่อเมื่อได้ถวายตัวรับใช้พระราม หนุมานจึงได้กำลังกลับคืนมา และได้อาสาออกรบทำสงครามต่อสู้กับกองทัพยักษ์จนฝ่ายพระรามได้รับชัยชนะ หนุมานเป็นทหารเอกที่มีความรับผิดชอบ มีความฉลาด รอบคอบ มีศีลธรรม และประพฤติน่าเชื่อถือ ส่วนหนุมานในรามเกียรติ์นั้น เป็นบุตรของพระพายกับนางสวาหะ หนุมานเกิดจากพระอิศวรแบ่งกำลังและอาวุธของพระองค์ให้พระพายนำไปซัดเข้าปากของนางสวาหะ อาจกล่าวได้ว่าหนุมานเป็นอวตารของพระอิศวรก็ย่อมได้ หนุมานใน

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14

"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

รามเกียรติ์มีลักษณะพิเศษคือ มีสี่หน้า แปดมือ มีกษัตริย์ ขนเพชร เขี้ยวแก้ว และหางเป็นดาวเป็นเดือนได้ หนุมานได้ถวายตัวเป็นทหารของพระราม ได้อาสาพระรามออกรบกับกองทัพของทศกัณฐ์จนได้รับชัยชนะ เช่นเดียวกับในรามายณะ แต่หนุมานในรามเกียรติ์เป็นวานรที่มีความเจ้าชู้ เห็นได้จากการที่มีเมียถึง 5,006 คน นอกจากนี้ตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ก็มีบทบาทที่หลากหลายมากกว่ารามายณะ เพราะนอกจากหนุมานจะมีบทบาทเป็นทูต เป็นทหารรับใช้พระราม และเป็นผู้บังคับบัญชาของเหล่าทหารวานรแล้ว หนุมานในรามเกียรติ์ยังมีบทบาทเป็นบิดาและเป็นกษัตริย์อีกด้วย

ด้านกลวิธีในการสร้างและนำเสนอตัวละครหนุมาน ในรามายณะผู้แต่งสร้างตัวละครแบบอุดมคติ ให้ตัวละครเป็นเสมือนสมมุติเทพ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่หนุมานมีความสุข ฉลาดรอบคอบ กล้าหาญ เมื่อถูกมอบหมายงานต่าง ๆ ให้ หนุมานจะคิดไตร่ตรองถึงผลการกระทำอยู่เสมอ มีศีลธรรม ประพฤติพรหมจรรย์ และเป็นผู้ที่ถูกผู้อื่นบูชา เนื่องจากปัจจัยด้านศาสนาและความเชื่อของชาวอินเดียที่ศาสนาพราหมณ์อินดูมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คนค่อนข้างสูง การสร้างตัวละครหลักในวรรณคดีจึงสะท้อนความเชื่อของสังคมในยุคนั้น และเพื่อการสร้างตัวละครให้เป็นสมมุติเทพก็อาจจะใช้เป็นกุศโลบายในการใช้วรรณคดีถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนได้ ขณะที่หนุมานในรามเกียรติ์จะมีความสมจริง มีความใกล้เคียงธรรมชาติของมนุษย์มากกว่า เห็นได้จากการที่หนุมานมีความเจ้าชู้ มีเมียหลายคน และมีลูก ซึ่งสะท้อนรูปแบบการปกครองในยุคนั้นคือ พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุด และกระจายอำนาจการปกครองออกไปยังส่วนต่างๆ หนุมานวิวาทกับวานรตนอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์มีความสมจริง มีความเหมือนมนุษย์ คือ มีอารมณ์ใจร้อน โกรธ ตามธรรมชาติของมนุษย์ส่วนใหญ่ที่เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบจิตใจก็จะไม่สามารถควบคุมตนเองได้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะตามธรรมชาติของวานร กล่าวคือ ในบางครั้งหนุมานก็มักจะกระโดดโลดเต้น เที้ยวป็นไปกินผลหมากรากไม้ตามต้นต่าง ๆ แสดงให้เห็นความสมจริงใกล้เคียงธรรมชาติของมนุษย์และวานรซึ่งลักษณะดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านเข้าถึงตัวละครได้ง่ายยิ่งขึ้น

ด้านการเปรียบเทียบสรรพนามที่ปรากฏเฉพาะในตอนของหนุมาน ทั้งสองฉบับมีความใกล้เคียงกัน กล่าวคือ วรรณคดีเรื่องรามายณะและรามเกียรติ์เป็นเรื่องราวการทำสงครามระหว่างมนุษย์ ลิง และยักษ์ หนุมานมีบทบาทหน้าที่เป็นทหารเอกของพระราม ดังนั้นวรรณคดีทั้งสองฉบับจึงปรากฏสรรพนามเด่นคือ วีรรส (รสแห่งความกล้าหาญ) มากกว่าสรรพนามอื่น ๆ และในรามเกียรติ์ก็ปรากฏ ศฤงคารรส (รสแห่งความรัก) เป็นลำดับถัดมารองจาก วีรรส เนื่องจากความเจ้าชู้ของหนุมาน แต่ไม่ปรากฏ ศฤงคารรส ในฉบับรามายณะ เนื่องจากหนุมานนั้นประพฤติพรหมจรรย์ นอกจากนี้ในวรรณคดีทั้งสองฉบับยังปรากฏสรรพนามอื่น ๆ เช่น หาสยรส (รสแห่งความขบขัน) เนื่องจากหนุมานมีชาติกำเนิดเป็นวานร จึงมักจะแสดงพฤติกรรมแบบวานรให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง กรุณารส (รสแห่งความเมตตา กรุณา) ทั้งในบทบาทของสามีที่มีต่อภรรยา บทบาทของบิดาที่มีต่อบุตร และบทบาทของผู้บังคับบัญชาที่มีความเมตตาต่อทหารภายใต้บังคับบัญชาของตน รุทธรส (รสแห่งความโกรธ) ปรากฏในตอนที่หนุมานต่อสู้กับฝ่ายศัตรู ภูยานกรส (รสแห่งความหวาดกลัว) ปรากฏในตอนที่หนุมานเผากรุงลงกาโดยขาดการไตร่ตรองให้รอบคอบ ซึ่งอาจส่งผลให้นางสีดาตกอยู่ในอันตราย และอาจจะทำให้พระรามทรงกริ้ว หรือโศกเศร้าเสียใจ และเกิดผลเสียตามมา พิภตสรส (รสแห่งความขิง) ซึ่งในการต่อสู้กับศัตรู หนุมานก็มักแสดงอารมณ์ทั้งโกรธและเกลียดขิง และได้ทำการต่อสู้กับศัตรูด้วยความกล้า

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
 วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

หาญ นอกจากนี้ในรามเกียรติ์ยังปรากฏตอนที่หนุมานวิวาทกับนิลพัท ซึ่งเป็นผลให้หนุมานถูกพระรามลงโทษให้ไปจองถนนข้ามมหาสมุทรเพียงผู้เดียว ยิ่งทำให้หนุมานมีความซิงซังนิลพัทมากยิ่งขึ้น ทั้งยังมี อัทฤตรส (รสแห่งความพิศวง) ปรากฏในตอนที่หนุมานได้พบกับมัจฉานูที่บาดาล หนุมานเกิดความประหลาดใจที่ได้เห็นบุคคลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเอง แต่มีหางเป็นปลา เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏ ศานติรส (รสแห่งความสงบ) เห็นได้จากในตอนต้นและตอนท้ายของรามเกียรติ์ที่หนุมานออกบวช แสดงให้เห็นว่าหนุมานใฝ่หาความสงบในชีวิต ไม่ต้องการข้องเกี่ยวกับทรัพย์สมบัติ หรือการเมืองการปกครองใด สวรรณคติเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของตัวละครได้เป็นอย่างดี ทำให้เห็นว่าตัวละครถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นทั้งสมมุติเทพตามคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูในรามายณะ และเป็นตัวละครที่มีความใกล้เคียงกับธรรมชาติของมนุษย์ตามแบบฉบับรามเกียรติ์ ซึ่งมีทั้งอารมณ์รัก โลภ โกรธ หลง เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การศึกษากลวิธีการสร้างและนำเสนอตัวละคร เป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละคร เข้าใจสารที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการอ่านเป็นการสื่อสารกันระหว่างผู้ประพันธ์กับผู้อ่านเพียงเท่านั้น บางครั้งผู้อ่านอาจจะไม่เข้าใจบริบทหรืออารมณ์ของตัวละคร ซึ่งต่างจากการแสดงที่ผู้แสดงจะสื่ออารมณ์ต่าง ๆ ให้คนดูเข้าถึงได้ง่ายกว่า ดังนั้น การศึกษากลวิธีการสร้างและนำเสนอตัวละครจึงถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการอ่านอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องรสในวรรณคดี ก็ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้ดี เนื่องจากรสวรรณคดีเป็นการสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ ดังนั้น ในการอ่านหรือศึกษาวรรณคดีต่าง ๆ จึงควรนำความรู้เรื่อง กลวิธีการสร้างและนำเสนอตัวละคร และการศึกษารสวรรณคดี มาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอ่านหรือการศึกษา เมื่อรู้จักตัวละครมากขึ้น เข้าใจสิ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อมากขึ้น ก็จะช่วยให้ได้อรรถรสที่ดีในการอ่านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระแสร้ มลายาภรณ์. (2516). วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เนติศึกษา.
 กุสุมา รักษมณี. (2549). การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2504). บทละครเรื่องรามเกียรติ์และบ่อเกิดรามเกียรติ์ ในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งชาติ. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.
 พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. (2517) วิจารณ์นิทานปันหยีหรืออิเหนา เรื่องพระราม และสุจิตร์โชน-ละคร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์.
 วาลมีกี พรหมฤๅษี. (2557). มหากาพย์รามายณะของวาลมีกีฉบับภาษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 เสฐียรโกเศศ [นามแฝง]. อุปกรณ์รามเกียรติ์.

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

สิทธา พิณีภูวตล และนิตยา กาญจนะวรรณ. (2520). ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2539). วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

Maurice Winternitz. (1972). A History of Indian Literature, Vol.1. (Translated by S. Ketkar)
Newyork: Russell & Russell.